

EVIDENCE-BASED REFORM IN THE USA: THE WAY TO INCLUSIVE EDUCATION

The article describes the term «evidence-based practice», «best practice», «recommended practice», «evidence-based program». The criteria used to determine the effect of evidence-based practice are considered, the factors that influence the realization of evidence-based programs are analyzed. It has been demonstrated that the purpose of evidence-based reform in the USA is to bridge the gap between science and practice in teaching students with disabilities.

Keywords: evidence-based practice, evidence-based program, inclusive education, students with disabilities, comprehensive school reform.

УДК 37.01

Л. М. Терлецька

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ У ПЕДАГОГІЧНИХ УЧИЛИЩАХ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

У статті розглянута проблема навчання іноземної мови у педагогічних училищах України, визначені основні вимоги до навчального предмета, описано трансформацію цілей навчання іноземних мов у другій половині ХХ століття.

Ключові слова: іноземна мова, навчальний предмет, педагогічне училище, цілі навчання, усне мовлення, комунікативна спрямованість.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Розвиток України як незалежної держави став причиною змін у суспільному житті, зумовив виникнення нових змін у педагогічній науці.

Освіта переорієнтовується на формування у молоді іншого, інноваційного типу мислення та культури. В освітній політиці України визначились дві основні тенденції: перша – відродження національної самосвідомості, культури та мови, друга – спрямованість на європейське та світове товариство, яке, у свою чергу, вимагає обов'язкового володіння іноземними мовами. Мова є можливістю осмислити історико-культурні традиції та особливості, знайти спільне та відмінне, властиве кожній національній культурі.

Вивчення іноземних мов є обов'язковим для вивчення у всіх типах загальноосвітніх закладів, починаючи з початкової школи. Основна мета вивчення іноземної мови – це сприяння в оволодінні учнями вміннями та навичками спілкуватись іноземною мовою усно та в писемній формі відповідно до цілей та норм мовленнєвої поведінки в типових ситуаціях. Головна мета навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні вміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. Розвиток комунікативної компетенції залежить від соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які забезпечують входження особистості в інший соціум і сприяють її соціалізації в новому для неї суспільстві.

Вивчення іноземних мов у навчальних закладах України сьогодні передбачено цілою низкою нормативних актів, програмних документів, законів, зокрема: державною національною програмою «Освіта (Україна ХХІ століття)», Законом України «Про освіту», Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, державний освітній стандарт з іноземної мови, концепція розвитку освіти України, концепція мовної освіти та ін. Ними передбачено внесення кількох іноземних мов до переліку навчальних предметів для вивчення у навчальних закладах різних типів.

Іноземна мова як навчальний предмет з'явилась у програмах навчальних закладів ще у ХVIII столітті. [8, с. 19]. З 1786 року у містах відкривали два типи шкіл: малі народні училища з дворічним терміном навчання і головні народні училища у складі 4 класів з п'ятирічним терміном навчання.

Навчальна програма передбачала викладання іноземних мов (німецька, французька)

тільки в головних училищах. Для тих, хто бажав продовжувати навчання в навчальних закладах вищого рівня, тобто в університетах та відкритих при них гімназіях, додатково викладалася латинська мова [5].

Іноземна мова як предмет не зникла з програми навіть у важкий воєнний та післявоєнний час. Згодом кількість іноземних мов збільшилась і учні педагогічних училищ могли обирати, яку мову опановувати. Змінювались вимоги до знань учнів, видавались нові підручники.

Саме тому важливо обґрунтувати залучення іноземних мов до змісту освіти, відстежити динаміку розвитку форм та методів вивчення іноземних мов у педагогічних навчальних закладах, визначити ефективні способи іншомовного навчання у педагогічних училищах України в другій половині ХХ століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення окремих її частин Аналіз досліджень показує, що в останні роки активізувались пошуки в галузі теорії та практики навчання іноземної мови в навчальних закладах. Про це засвідчують роботи І. Л. Бім, Н. Д. Гальської, Г. О. Китайгородської, С. Ю. Ніколаєвої, Ю. І. Пасова, В. М. Плахотника, Т. К. Полонської, С. В. Роман, В. Л. Скалкіна, Н. К. Скляренко та ін.

Питанням навчання студентів педагогічних училищ та формування у них умінь та навичок іншомовної діяльності присвячені дисертаційні роботи Борисюка С. О. «Формування в учнів педагогічних училищ умінь навчати дітей вчитись» (1994); Шкваріної Т. М. «Підготовка студентів педагогічних училищ до навчання дошкільників англійської мови» (2000); Штифурака А. В. «Формування професійних інтересів студентів педагогічних училищ у процесі вивчення іноземних мов» (2005).

Навчальний процес у педагогічних училищах України не ставав предметом спеціального вивчення, збереглися лише архівні дані щодо постанов та наказів, навчальних програм та навчальних предметів у педагогічних училищах. Виникла потреба у фаховому аналізі та дослідженні цих даних з метою узагальнення та систематизації матеріалу щодо вивчення іноземних мов у педагогічних училищах в другій половині ХХ століття.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз історичних даних щодо іноземної мови як навчального предмета в педагогічних училищах України в другій половині ХХ століття. Відповідно до мети визначено завдання – розкрити основні вимоги до предмета, визначити програмові вимоги щодо вивчення іноземних мов у досліджуваній період.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Інтерес до вивчення мов традиційно великий, бо, перефразовуючи відомий вислів, можна сміливо сказати, що той, хто володіє мовами, володіє світом. Загалом, людина, яка володіє мовами, різнобічно розвинута особистість, має кращі здібності до вивчення нового, більш упевнена у спілкуванні з людьми.

Іншомовна підготовка, у свою чергу – це теоретико-практичне володіння мовними одиницями та лексичним запасом іноземної мови, вміння вдало використовувати іншомовні одиниці у щоденному спілкуванні. Іншомовна підготовка проводиться в різних рівнях освітніх закладів – від дошкільної до вищої. Це вимагає постійного оновлення змісту іншомовної освіти, вдосконалення програм з іноземної мови та розроблення підручників, здатних забезпечити оволодіння іноземною мовою на належному рівні.

На специфіку навчання іноземної мови впливають не лише соціально-економічні, політичні, соціокультурні фактори, але й особливості самого навчального предмета «Іноземна мова».

Об'єктом навчання на заняттях з іноземної мови у педагогічному училищі була і є не наука про мову, а іншомовне мовлення і мовленнєва діяльність учня. Усвідомлення мовних явищ потрібно настільки, наскільки це допомагає здійснити головну мету – навчитись спілкуватись певною іноземною мовою. Учні навчаються практично користуватися мовою як новим засобом вираження думки про навколишній світ, особливості та закономірності якого вони вивчають з інших предметів. Головна мета викладача училища – сформувати навички і вміння використовувати іншомовні засоби для комунікації (передавання і сприймання інформації) іноземною мовою. Таким чином, головною стає практична, а саме комунікативна

мета навчання іноземної мови. Освітня і виховна цілі реалізуються у процесі виконання комунікативних завдань.

Певні спільні риси цей навчальний предмет завжди мав і має з навчальною дисципліною «Рідна мова», оскільки спільним об'єктом засвоєння є мова як засіб вираження думки, як засіб людського спілкування. Невипадково ці два предмети включено до однієї освітньої галузі «Мови і літератури». На заняттях з рідної мови учні також засвоюють комунікативну функцію мови і набувають умінь усного та писемного мовлення. Але ці два процеси відрізняються за співвідношенням цілей у навчальному процесі і шляхами досягнення цих цілей.

Комунікативна мета навчання рідної мови не є основною, тому практична мета полягає в удосконаленні вже наявних навичок і вмінь усного мовлення, формуванні вмінь читання і письма, розвитку культури мовлення.

Отже, специфікою і найсуттєвішою складністю предмета «Іноземна мова» було і є те, що спілкування є одночасно і метою, і засобом навчання, і кінцевим результатом, і шляхом до нього.

Друга половина XX століття була багата на історичні події, які впливали на освіту. Зокрема, повоєнна відбудова України, роки хрущовської «відлиги», роки наростання кризи радянської системи, Україна в роки перебудови, період незалежності.

Як відомо з історичних джерел, у 1945 році педагогічні школи відповідно до Наказу Міністерства народної освіти перейменовано на педагогічні училища – навчальні заклади середньої спеціальної педагогічної освіти. 31 грудня 1946 року Рада Міністрів РРФСР прийняла постанову про переведення педагогічних училищ на чотирирічний термін навчання. Це було зроблено для підвищення якості підготовки вчителів початкових класів. Відомостей про навчання іноземних мов у цей період немає, адже навчальні заклади в основному готували вчителів початкових класів та вихователів дитячих садків. Лише в 60-ті роки XX століття змінюються методи та форми організації навчального процесу, практичне володіння іноземними мовами стає головною метою іншомовної підготовки учнів педагогічних училищ. Це було зумовлено підвищенням вимог щодо якості знань студентів навчальних закладів з іноземних мов. Постанова Ради Міністрів СРСР «Об улучшении изучения иностранных языков в педагогических училищах, институтах» від 27 травня 1961 року вплинула на посилення значення іноземної мови як навчального предмета, поглибила її роль у навчанні та вихованні молодого покоління та створила реальні умови для розвитку нових методів та форм іншомовної освіти.

90-ті роки є складним історичним періодом. З проголошенням незалежності в освіті, політиці та в суспільному житті виникає бажання створити щось своє, нове, те, що буде відрізняти нашу країну від інших. Водночас – задля збереження здобутків в освіті поступово займаючись розроблення власних. 1992–1995 роки – це період реформування в освіті, тому значна кількість педагогічних училищ в Україні перейменовано на коледжі гуманітарно-педагогічного або професійно-педагогічного профілю. Унаслідок цього відбулось ускладнення навчальних програм з іноземних мов, збільшення кількості годин у навчальних планах, удосконалювались методики іншомовної освіти.

На основі комплексного аналізу архівних даних та публікацій з історії педагогіки України другої половини XX століття, на нашу думку, варто виокремити такі етапи іншомовної підготовки учнів педагогічних училищ:

1. 1949–1959 рр. – становлення іншомовної підготовки учнів в умовах розбудови системи освіти у повоєнний період;
2. 1960-1970 рр. – навчання іноземних мов в умовах реформування загальноосвітньої школи;
3. 1971–1990 рр. – здійснення іншомовної підготовки в умовах посилення психологічної складової наук у цій галузі;
4. 1991–2001 рр. – навчання іноземних мов в умовах незалежності України.

Розглянемо основні тенденції кожного історичного етапу, що впливав на навчальний предмет «Іноземна мова» у педагогічних училищах України в другій половині XX століття:

1949–1959 рр. – зменшення кількості годин, відведених на вивчення іноземної мови. Навчальні програми переобтяжені граматичним матеріалом. Надмірне захоплення перекладними формами роботи привело до домінування рідної мови на заняттях з іноземної. Крім того, не всі учні могли отримати підручники через нестачу, що, у свою чергу, створювало додаткові труднощі в оволодінні іноземною мовою;

1960–1970 рр. – у навчальних планах спостерігається коливання обсягу навчальних годин: спочатку його збільшення у зв'язку зі шкільною реформою 1960–1965 рр., а потім зменшення в результаті переосмислення наслідків реформи та унормування навчального навантаження учнів. У навчальних програмах посилено практичну спрямованість вивчення іноземних мов; серед вимог – розвиток умінь і навичок усної мови та читання без словника; характерне помітне перевантаження навчальних програм і підручників другорядним матеріалом. Державою вжито ряд заходів, спрямованих на підвищення якості шкільних підручників;

1971–1990 рр. – відносна стабільність у навчальних годинах, відведених на вивчення іноземних мов (1971–1979 рр.). Велика увага приділяється розвитку усного мовлення, особливо діалогічного; посилилися вимоги до практичного оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, говоріння, письмо). У підручниках реалізується особистісно-діяльнісний підхід до процесу навчання іноземних мов, створюються посібники для учнів;

1991–2001 рр. – зростання кількості годин на вивчення іноземних мов упродовж усього десятиліття. У навчальних програмах основний акцент зроблено на практичному володінні мовою та іншомовною культурою, реалізовано компетентісний підхід до вивчення іноземних мов, відбито основні вимоги Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Процес створення підручників характеризується варіативністю та комунікативною спрямованістю.

У 1960 році педагогічні училища отримали нові програми з іноземних мов для середніх навчальних та середніх спеціальних закладів, які були орієнтовані в першу чергу на розвиток усного мовлення. Після Постанови Ради Міністрів УРСР «Про покращення вивчення іноземних мов в країні» в 1961 році в програму були внесені лише окремі зміни, які стосувались підвищення вимог щодо розвитку усного мовлення. Наступна особливість програми – обов'язкове заучування напам'ять та декламування віршів та художньої прози, що було характерно для програм 30-х років. Програма після доопрацювання набула і позитивних моментів: мовний матеріал для продуктивного та рецептивного засвоєння був чітко розподілений, з пояснювальної записки був виключений перелік рекомендованих прийомів та вправ, що на думку деяких методистів та науковців унеможливлювало творчість викладача.

Порівнюючи ці вимоги з вимогами попередніх програм, варто сказати, що усне мовлення розглядається ширше. Стосовно читання – зникли вказівки щодо швидкості читання, тематика текстів для читання стала відокремленою від тематики усного мовлення. Тематика для усного мовлення була сформована так, щоб «направити учнів на вираження думок, спрямованих на певні життєві ситуації» [4, с. 5], що в свою чергу витіснили «лексичні» теми.

Особливістю програми для педагогічних училищ було і те, що мовний матеріал подавався з використанням структурної лінгвістики. Для розвитку усного мовлення подавались «мовні одиниці» відповідно до концепції В. Д. Аракіна. Крім мовних одиниць, які можна було змінити, вказувались готові фрази для заучування напам'ять.

Найбільшу увагу методистів у 70–80 х роках привертало питання, пов'язані з розвитком усного мовлення учнів середніх навчальних закладів. Потреба в оволодінні усно-мовленнєвою компетенцією дедалі більше усвідомлювалась суспільством. З іншого боку в 60–ті роки було багато спроб повернутись до старих методів та прийомів, здатних сприяти формуванню усного мовлення, а не розробленням нових підходів до оволодіння цим видом мовленнєвої діяльності.

Проблема навчання усного іншомовного мовлення у середніх навчальних та середніх спеціальних закладах України привертала увагу методистів, починаючи з 60-х років. У цей

період навчання спілкування іноземною мовою та навчання мови загалом розглядались як тотожні.

Ще на початку 60-х років у вітчизняній методиці іноземних мов постійно виникало питання: якому виду усного мовлення – монологічному чи діалогічному надати перевагу і з якого краще починати вивчення іноземної мови. А. А. Гердт стверджував «тренування учнів в діалогічній формі спілкування краще розвиває у них навички усного мовлення, ніж тренування в монологічному мовленні» [3, с. 12]. Посилення уваги до розвитку діалогічного мовлення пояснювалось тим, що в попередні роки усне мовлення передбачало в основному переказ текстів. Згодом саме діалог став основою для розроблення вправ для розвитку 4 видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання, письма.

У 60-х роках ХХ століття змінюються вимоги до іноземної мови як навчального предмета у середніх педагогічних закладах. Соціальне замовлення суспільства, що вимагало від учнів в першу чергу практичних умінь в усному мовленні, змусило різко змінити цілі навчання. Це було офіційно закріплено в програмах 1960 року. Основними цілями стали розвиток навичок усного мовлення та безперекладного читання. Значно зменшився обсяг граматичного та лексичного матеріалу.

Постанова Ради Міністрів УРСР «Об улучшении изучения иностранных языков» від 27 травня 1961 року стала вирішальною в питаннях навчання іноземної мови. Вона закріпила курс на практичне оволодіння мовою і внесла значні зміни у весь курс вивчення іноземної мови у середніх навчальних закладах.

Питання навчання читання та розуміння текстів іноземною мовою у педагогічних училищах не отримали в 60-ті роки такої уваги, як питання розвитку усного мовлення. Більш того, проявляється недооцінювання цього виду мовленнєвої діяльності, адже вважалося, що для знання мови необхідне тільки володіння усним мовленням. Тому в цей період вносяться лише уточнення в методичні рекомендації минулих років щодо навчання читання.

Читання іноземною мовою завжди було одним із найважливіших видів комунікативно-пізнавальної діяльності учнів педагогічних училищ. Ця діяльність спрямована на вилучення інформації з письмового фіксованого тексту. Читання є засобом практичного оволодіння іноземною мовою, вивчення мови і культури, інформаційної та освітньої діяльності, самоосвіти та сприяє розвитку інших видів комунікативної діяльності. Основна мета навчання читання іноземною мовою – навчити правильно читати, тобто навчити озвучувати графеми, розуміти, оцінювати та використовувати інформацію тексту. Ці вміння залежать від того, з якою швидкістю читає учень. Під технікою іншомовного читання ми розуміємо не лише швидко і точно співвіднесення звуку і букви, але і співвіднесення звуко-буквеного зв'язку зі смисловим значенням. Саме високий рівень оволодіння технікою читання дозволяє досягти результату самого процесу читання – швидкого і якісного вилучення інформації. Однак це неможливо, якщо учень педагогічного училища недостатньо володіє мовними засобами, не вміє або неправильно відтворює звуки іноземної мови. Навчання техніки іншомовного читання вголос є і метою, і засобом навчання читання, тому що дозволяє керувати через зовнішню форму формуванням механізмів читання, дає можливість зміцнити вимовну базу, що лежить в основі всіх видів мовленнєвої діяльності.

У другій половині 60-х років інтерес до навчання читання учнів педагогічних училищ зростає. Особливо інтенсивно розробляються питання розуміння невідомих слів у процесі читання.

Тривалий час навчанню письма викладачі навчальних закладів та методисти надавали другорядного значення. Воно було лише засобом навчання інших видів мовленнєвої діяльності, який дозволяв краще засвоювати програмовий матеріал. Письмо як вид іншомовної мовленнєвої діяльності – це один із засобів контролю сформованості навичок та умінь учнів педагогічних училищ. Сьогодні становлення до навчання письма учнів навчальних закладів, вміння виражати свої думки в письмовій формі значно змінилось. Письмо як мета навчання наявне на всіх етапах вивчення іноземної мови. Письмо як вид мовленнєвої діяльності становить різновид монологічного мовлення. Письмова мова передбачає відсутність зворотного зв'язку зі співрозмовником. Крім того, письмова мова не

має ніяких додаткових засобів впливу на сприймача, крім самих слів, їх порядку та знаків пунктуації [6, с. 35].

У 70-ті та особливо у 80-ті роки на основі досліджень у сфері соціолінгвістики та соціальної психології стало очевидним, що для повноцінного спілкування іноземною мовою необхідне не лише володіння мовним матеріалом, але і знання специфічних понять, притаманних тій чи іншій людській спільноті, а також володіння позамовними знаннями, пов'язаними з культурою та звичаями. У зв'язку з цим змінився погляд на використання текстів про життя та побут країн, мова яких вивчалася. Якщо раніше їх використання було обумовлене спробою посилити інтерес в учнів педагогічних училищ, підвищити їх мотивацію, то тепер це стало необхідною умовою формування умінь спілкуватись іноземною мовою. Широке використання країнознавчих та лінгвокраїнознавчих матеріалів, більш характерне для другої половини 80-х років, забезпечувало виховання учнів педучилищ у контексті «діалогу культур», який більшість методистів та викладачів вважали найважливішою функцією іншомовної культури. І. Л. Бім вважала, що «комунікативна ціль постає як інтегративна, орієнтована на досягнення практичного результату в оволодінні іноземною мовою, а також на освіту, виховання та розвиток особистості учня» [1, с. 20].

Питання навчання читання та письма іноземною мовою розроблялись у 70-ті–80-ті роки значно менше у порівнянні з попереднім періодом. Таке твердження не є випадковим. Вимогою суспільства, починаючи з 60-х років було володіння усною іноземною мовою, тому розвитку методики читання та письма не було. Для читання у підручниках подавались короткі речення або уривки текстів, а для письма завдань або взагалі не було, або подавались вправи занадто елементарного типу.

З граматичного матеріалу обов'язковим було вивчення дієслівних форм: дієслів, необхідних як для усного іншомовного мовлення, так і для читання. Взаємозв'язок усіх видів мовленнєвої діяльності був незаперечним. Однак чим складнішими були граматичні явища, тим легшими виявлялись тексти для читання. Вправи з граматики поступово зникали, з'являючись у текстах для читання. Викладач проводив роботу над граматичними явищами під час читання текстів. Згодом з'явилися завдання з підготовки резюме прочитаного або анотації науково-популярного тексту.

Іншомовна грамика повинна була засвоюватись у педагогічних училищах структурами без свідомого засвоєння учнями операцій з ними. Граматичні правила подавались під час систематизації мовного матеріалу [2, с. 124].

У 1984 році виходять друком матеріали, що розкривають напрям реформ загальноосвітньої та професійної школи, схвалені квітневим Пленумом ЦК КПРС. У них указувалось, що життя потребує «від молодого людини, яка вступає в самостійне життя, – робітника, техника, інженера – сучасної освіти, високого інтелектуального та фізичного розвитку, глибоких знань науково-технічних та економічних основ виробництва, свідомого, творчого ставлення до праці» [7, с. 39]. У відповідності до цих задач вимагалось підвищити якість освіти та виховання, забезпечити більш високий рівень викладання кожного навчального предмета і міцне оволодіння основами наук, покращити ідейно-політичну підготовку учнів середніх навчальних та професійних шкіл, професійних та педагогічних училищ. З метою покращення якості навчання передбачалось використання нових організаційних форм у профтехучилищах та середніх спеціальних навчальних закладах – лекцій та семінарів.

Навчання читання у педагогічних училищах, починаючи з 80-х років ХХ століття, здійснювалось на основі 6 принципів:

1) навчання читання – це навчання мовленнєвій діяльності, забезпечення комунікативності, спрямування уваги учня в першу чергу на розуміння прочитаного;

2) навчання читання як пізнавальний процес;

3) навчання читання повинно містити рецептивну та репродуктивну діяльність учнів. Цей принцип заснований на механізмі читання, а саме: сприйнята інформація промовляється про себе (мовчки), розуміння здійснюється на основі ймовірного прогнозування, а всі ці процеси можливі лише при усному опрацюванні іншомовного матеріалу;

4) навчання розуміння прочитаного повинно спиратися на оволодіння структурою мови (її структурними елементами);

5) навчання читання іноземною мовою повинно спиратися на досвід учнів читати рідною мовою;

6) читання як вид мовленнєвої діяльності вимагає автоматизації прийомів її здійснення, тобто розвитку швидкості читання [9, с. 42].

У підручниках пропонувалось побудувати речення на основі схем різних мовних зразків, було багато підстановочних таблиць та вправ, спрямованих на механічне оволодіння структурами. Наприкінці підручника містився граматичний довідник для самостійного використання учнями, на заняттях він як правило не використовувався. Матеріал пояснювався на занятті, а потім учні самі читали довідник з відомостями про граматичні форми іноземної мови.

Розроблення проблеми навчання аудіювання як окремого виду іншомовної мовленнєвої діяльності теж є здобутком вітчизняних методистів. До цього часу до навчання аудіювання відносили слухання мови викладача під час заняття або слухання текстів у його виконанні. Звичайно, виникали і труднощі, пов'язані з характером мовного матеріалу, змістом, способом викладу матеріалу.

Для активізації мовного слуху в учнів педагогічного училища рекомендувалось використання мовленнєвих та фонетичних зарядок, співів, хорової імітації, роботи в парах. Для кращого запам'ятовування змісту почутого потрібно було робити установку та посилену мотивацію перед аудіюванням. Зупинимось детальніше на поясненні методистів іноземних мов того часу стосовно навчання аудіювання у педагогічних училищах. Саме на початку 90-х років (92–95 рр.) з'являються нові типи навчальних закладів, значна кількість педагогічних училищ реформується в коледжі гуманітарно-педагогічного або професійно-педагогічного профілю. Відповідно ускладнились програми та навчальні плани з іноземних мов, підвищились вимоги щодо рівня знань учнів з іноземної мови. На заняттях обов'язковим є розвиток всіх 4 видів мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, говоріння, письмо).

На зламі двох століть в Україні потреба досконало володіти хоча б однією іноземною мовою стає нагальною. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» від 16.11.2000 року № 1717 почався перехід до нової європейської структури освіти, що вимагав перегляду цілей, змісту та завдань, засобів навчання, ролі вчителя та учня у навчальному процесі.

Цей період характеризується появою великою кількістю новітніх систем навчання, експериментальних методик з поглибленим вивченням іноземних мов, методичної літератури, підручників, аудіо– та відеозасобів навчання. Попри всю методичну розмаїтість, вибір методів та прийомів навчання залежить безпосередньо від учителя (викладача).

Друга половина ХХ століття – це складний період для педагогічних училищ України. Проте і в таких умовах навчальні заклади продовжували працювати, висуваючи нові вимоги щодо кількості навчальних предметів та якості знань учнів.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. Іноземна мова як навчальний предмет була обов'язковим компонентом навчального плану педагогічних училищ. Програмові вимоги постійно змінювались при чому не завжди в бік кращого засвоєння учнями навчального матеріалу.

Отже, проаналізувавши історичні дані щодо іншомовної підготовки учнів педагогічних училищ ми дійшли висновку що:

- кожен історичний етап характеризується постійними змінами щодо навчання іноземних мов у середніх педагогічних закладах України;
- іншомовна підготовка у педагогічних училищах проводилась відповідно до вимог щодо володіння учнями іноземною мовою з урахуванням змін в освітній політиці України;
- довгий час не вистачало підручників з іноземних мов, а в наявних були граматичні помилки, тексти для читання були занадто політизовані;
- у багатьох педагогічних училищах не вистачало кваліфікованих викладачів іноземних

мов (до 80-х років). На заняттях навчання в основному зводилось до зазубрювання граматичних кліше або читання текстів.

Для подальшого дослідження необхідно вивчити та проаналізувати стан підготовки викладачів іноземних мов до професійної діяльності, обґрунтувати етапи розвитку теорії і практики навчання іноземних мов у педагогічних училищах та охарактеризувати їх особливості.

Цю інформацію можна застосувати в якості досвіду навчання іноземних мов, основні положення, результати та висновки можуть бути використані в навчальних курсах з підготовки майбутніх філологів, лінгвістів, учителів іноземних мов. Результати дослідження можна буде творчо використовувати для розроблення теорії іншомовної освіти та під час формування її змісту у педагогічних навчальних закладах для забезпечення ефективного навчання іноземних мов, зіставлення та прогнозування результатів навчання.

Список використаних джерел

1. Бим И. Л. Обучение иностранным языкам – поиск новых путей / И. Л. Бим // Иностранные языки в школе : науч.-метод. журн. – 1989. – № 1. – С. 20.
2. Гез Н. И. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Н. И. Гез., М. В. Ляховицкий., А. А. Миролубов. – М. : Высшая школа, 1982. – 373 с.
3. Гердт А. А. Новая целевая установка требует новых программ и учебников / А. А. Гердт / Иностранные языки в школе : науч.-метод. журн. – 1963. – № 2. – С. 12.
4. Грейсер А. В. Обучение устной речи на уроках английского языка : сб. из опыта повышения эффективности процесса обучения иностранным языкам / под ред. А. Д. Климентенко, А. А. Миролубова. – М., 1964. – 245 с.
5. Кравчук Л. В. Історичні витоки навчання іноземних мов та впровадження їх у шкільну практику (XVII–XX ст.) [Електронний ресурс] / Л. В. Кравчук. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kravchuk-lv-istorichni-vitoki-navchannya-inozemnih-mov-ta-vprovadzhennya-yih-u-shkilnu-praktikuxvii-xx-st/>. – Назва з екрана.
6. Общая методика обучения иностранным языкам в школе / под ред. А. А. Миролубова, И. В. Рахманова, В. С. Цетлин. – М., 1967. – 505 с.
7. О реформе общеобразовательной и профессиональной школы. – М. : Просвещение, 1984. – 145 с.
8. Рождественский С. В. Исторический обзор деятельности Министерства народного просвещения 1802–1902 / С. В. Рождественский. – СПб, 1902. – С. 19.
9. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С. К. Фоломкина. – М. : Высшая школа, 1987. – 207 с.

Л. Н. Терлецкая

ИНОСТРАННЫЙ ЯЗЫК КАК УЧЕБНЫЙ ПРЕДМЕТ В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧИЛИЩАХ УКРАИНЫ (ВТОРАЯ ПОЛОВИНА XX СТОЛЕТИЯ)

В статье рассмотрена проблема обучения иностранному языку в педагогических училищах Украины, определены основные требования к учебному предмету, описана трансформация целей обучения иностранным языкам во второй половине XX века.

Ключевые слова: иностранный язык, учебный предмет, педагогическое училище, цели обучения, устная речь, коммуникативная направленность.

L. Terlets'ka

FOREIGN LANGUAGE AS A SUBJECT AT PEDAGOGICAL SCHOOLS OF UKRAINE (SECOND HALF OF THE XX-th CENTURY)

The article focuses on the problem of foreign language teaching at pedagogical schools of Ukraine, it describes the main requirements for a school subject and the transformation of goals of teaching foreign languages in the second half of the twentieth century.

Keywords: foreign language, school subject, pedagogical school, learning objectives, speech activity, communicative focus.